

Titlul II Persoana fizică

Capitolul I Capacitatea civilă a persoanei fizice

Secțiunea 1 Capacitatea de folosință

Art. 34. Noțiune. Capacitatea de folosință este aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile.

Art. 35. Durata capacității de folosință. Capacitatea de folosință începe la nașterea persoanei și încetează odată cu moartea acesteia.

• **JURISPRUDENȚĂ. Dec. ICCJ (SCAF) nr. 6794/2013** (www.scj.ro): „Capacitatea procesuală de folosință este acea condiție de exercițiu a acțiunii civile constând în aptitudinea unei persoane de a avea drepturi și obligații procesuale civile. Această capacitate este o reflectare în plan procesual a capacității civile de exercițiu. În cazul persoanelor fizice, capacitatea de folosință, așa cum se statuează de art. 35 NCC, începe la nașterea persoanei și încetează odată cu moartea acesteia, putând fi limitată numai în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege”.

Art. 36. Drepturile copilului conceput. Drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu. Dispozițiile art. 412 referitoare la timpul legal al concepțiunii sunt aplicabile.

Secțiunea a 2-a Capacitatea de exercițiu

Art. 37. Noțiune. Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile.

Art. 38. Începutul capacității de exercițiu. (1) Capacitatea de exercițiu deplină începe la data când persoana devine majoră.

(2) Persoana devine majoră la împlinirea vârstei de 18 ani.

Art. 39. Situația minorului căsătorit. (1) Minorul dobândește, prin căsătorie, capacitatea deplină de exercițiu.

(2) În cazul în care căsătoria este anulată, minorul care a fost de bună-credință la încheierea căsătoriei păstrează capacitatea deplină de exercițiu.

Art. 40. Capacitatea de exercițiu anticipată. Pentru motive temeinice, instanța de tutelă poate recunoaște minorului care a împlinit vârsta de 16 ani capacitatea deplină de exercițiu. În acest scop, vor fi ascultați și părinții sau tutorele minorului, luându-se, când este cazul, și avizul consiliului de familie.

Art. 41. Capacitatea de exercițiu restrânsă. (1) Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani are capacitatea de exercițiu restrânsă.

(2) Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului.

(3) Cu toate acestea, minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur acte de conservare, acte de administrare care nu îl prejudiciază, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor.

Art. 42. Regimul unor acte ale minorului. (1) Minorul poate să încheie acte juridice privind munca, îndeletnicirile artistice sau sportive ori referitoare la profesia sa, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, precum și cu respectarea dispozițiilor legii speciale, dacă este cazul.

(2) În acest caz, minorul exercită singur drepturile și execută tot astfel obligațiile izvorâte din aceste acte și poate dispune singur de veniturile dobândite.

• **DISPOZIȚII CONEXE. CM: „Art. 13.** (1) Persoana fizică dobândește capacitate de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani. (2) Persoana fizică poate încheia un contract de muncă în calitate de salariat și la împlinirea vârstei de 15 ani, cu acordul părinților sau al reprezentanților legali, pentru activități potrivite cu dezvoltarea fizică, aptitudinile și cunoștințele sale, dacă astfel nu îi sunt periclitate sănătatea, dezvoltarea și pregătirea profesională. (3) Încadrarea în muncă a persoanelor sub vârsta de 15 ani este interzisă. (...) (5) Încadrarea în muncă în locuri de muncă grele, vătămătoare sau periculoase se poate face după împlinirea vârstei de 18 ani; aceste locuri de muncă se stabilesc prin H.G.”.

Art. 43. Lipsa capacității de exercițiu. (1) În afara altor cazuri prevăzute de lege, nu au capacitate de exercițiu:

a) minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani;

b) interzisul judecătoresc.

(2) Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege. Dispozițiile art. 42 alin. (1) sunt aplicabile în mod corespunzător.

(3) Cu toate acestea, persoana lipsită de capacitatea de exercițiu poate încheia singură actele anume prevăzute de lege, actele de conservare, precum și actele de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la momentul încheierii lor.

(4) Actele pe care minorul le poate încheia singur pot fi făcute și de reprezentantul său legal, afară de cazul în care legea ar dispune altfel sau natura actului nu i-ar permite acest lucru.

Art. 44. Sancțiune. (1) Actele făcute de persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, altele decât cele prevăzute la art. 41 alin. (3) și la art. 43 alin. (3), precum și actele făcute de tutore fără autorizarea instanței de tutelă, atunci când această autorizare este cerută de lege, sunt anulabile, chiar fără dovedirea unui prejudiciu.

(2) Cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă poate invoca și singur, în apărare, anulabilitatea actului pentru incapacitatea sa rezultată din minoritate ori din punerea sub interdicție judecătorească.

Art. 45. Frauda comisă de incapabil. Simpla declarație că este capabil să contracteze, făcută de cel lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, nu înlătură anulabilitatea actului. Dacă însă a folosit manopere dolosive, instanța, la cererea părții induse în eroare, poate menține contractul atunci când apreciază că aceasta ar constitui o sancțiune civilă adecvată.

Art. 46. Regimul nulității. (1) Persoanele capabile de a contracta nu pot opune minorului sau celui pus sub interdicție judecătorească incapacitatea acestuia.

(2) Acțiunea în anulare poate fi exercitată de reprezentantul legal, de minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, precum și de ocrotitorul legal.

(3) Atunci când actul s-a încheiat fără autorizarea instanței de tutelă, necesară potrivit legii, aceasta va sesiza procurorul în vederea exercitării acțiunii în anulare.

Art. 47. Limitele obligației de restituire. Persoana lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă nu este obligată la restituire decât în limita folosului realizat. Dispozițiile art. 1.635-1.649 se aplică în mod corespunzător.

Art. 48. Confirmarea actului anulabil. Minorul devenit major poate confirma actul făcut singur în timpul minorității, atunci când el trebuia să fie reprezentat sau asistat. După descărcarea tutorelui, el poate, de asemenea, să confirme actul făcut de tutorele său fără respectarea tuturor formalităților cerute pentru încheierea lui valabilă. În timpul minorității, confirmarea actului anulabil se poate face numai în condițiile art. 1.263 și 1.264.

Secțiunea a 3-a **Declararea judecătorească a morții**

Art. 49. Cazul general. (1) În cazul în care o persoană este dispărută și există indicii că a încetat din viață, aceasta poate fi declarată moartă prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, dacă au trecut cel puțin 2 ani de la data primirii ultimelor informații sau indicii din care rezultă că era în viață.

(2) Dacă data primirii ultimelor informații sau indicii despre cel dispărut nu se poate stabili cu exactitate, termenul prevăzut în alin. (1) se socotește de la sfârșitul lunii în care s-au primit ultimele informații sau indicii, iar în cazul în care nu se poate stabili nici luna, de la sfârșitul anului calendaristic.

Art. 50. Cazuri speciale. (1) Cel dispărut în împrejurări deosebite, cum sunt inundațiile, cutremurul, catastrofa de cale ferată ori aeriană, naufragiul, în cursul unor fapte de război sau într-o altă împrejurare asemănătoare, ce îndreptățește a se presupune decesul, poate fi declarat mort, dacă au trecut cel puțin 6 luni de la data împrejurării în care a avut loc dispariția.

(2) Dacă ziua în care a intervenit împrejurarea când a avut loc dispariția nu poate fi stabilită, sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 49 alin. (2).

(3) Atunci când este sigur că decesul s-a produs, deși cadavru nu poate fi găsit sau identificat, moartea poate fi declarată prin hotărâre judecătorească, fără a se aștepta împlinirea vreunui termen de la dispariție.

Art. 51. Procedura de declarare a morții. Soluționarea cererii de declarare a morții se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

Art. 52. Data prezumată a morții celui dispărut. (1) Cel declarat mort este socotit că a încetat din viață la data pe care hotărârea rămasă definitivă a stabilit-o ca fiind aceea a morții. Dacă hotărârea nu arată și

ora morții, se socotește că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a zilei stabilite ca fiind aceea a morții.

(2) În lipsa unor indicii îndestulătoare, se va stabili că cel declarat mort a încetat din viață în ultima oră a celei din urmă zile a termenului prevăzut de art. 49 sau 50, după caz.

(3) Instanța judecătorească poate rectifica data morții stabilită potrivit dispozițiilor alin. (1) și (2), dacă se dovedește că nu era posibil ca persoana declarată moartă să fi decedat la acea dată. În acest caz, data morții este cea stabilită prin hotărârea de rectificare.

Art. 53. Presumție. Cel dispărut este socotit a fi în viață, dacă nu a intervenit o hotărâre declarativă de moarte rămasă definitivă.

Art. 54. Anularea hotărârii de declarare a morții. (1) Dacă cel declarat mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea.

(2) Cel care a fost declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale în natură, iar dacă aceasta nu este cu putință, restituirea lor prin echivalent. Cu toate acestea, dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă, sub rezerva dispozițiilor în materie de carte funciară, se va face dovada că la data dobândirii știa ori trebuia să știe că persoana declarată moartă este în viață.

Art. 55. Descoperirea certificatului de deces. Orice persoană interesată poate cere oricând anularea hotărârii declarative de moarte, în cazul în care se descoperă certificatul de deces al celui declarat mort.

Art. 56. Plata făcută moștenitorilor aparenți. Plata făcută moștenitorilor legali sau legatarilor unei persoane, care reapare ulterior hotărârii declarative de moarte, este valabilă și liberatorie, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a mențiunii privitoare la deces, cu excepția cazului în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viață.

Art. 57. Drepturile moștenitorului aparent. Moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor.

Capitolul II

Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente

• **CEDO (Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale). Art. 6. Dreptul la un proces echitabil.** 1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. (...)

CtEDO-62710/00 (hot. Lungoci c. România): „34. Curtea a statuat deja că art. 6 alin. (1) garantează tuturor persoanelor dreptul ca o instanță să analizeze orice contestație legată de drepturi și obligații cu caracter civil (...). În cauză se constată că reclamanta s-a putut folosi de căile de atac pe care i le oferea sistemul judiciar intern (...). 35. În sine, aceasta nu respecta în mod necesar imperativele art. 6 alin. (1) CEDO: mai trebuie constatat faptul că nivelul de acces asigurat de legislația națională era suficient pentru a-i asigura persoanei «dreptul la o instanță», ținând cont de principiul de preeminență a dreptului într-o societate democratică (...). 36. Desigur, dreptul de acces la justiție nu este absolut; el poate permite restricții admise implicit, întrucât, prin chiar natura sa, este reglementat de către stat. Elaborând o astfel de reglementare, statele se bucură de o anumită marjă de apreciere. Totuși, restricțiile aplicate nu pot limita accesul persoanei într-o asemenea manieră sau până într-acolo încât dreptul să fie atins în însăși substanța sa. În plus, aceste restricții nu sunt conforme cu art. 6 alin. (1) CEDO decât dacă urmăresc un scop legitim și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul vizat (...). 43. În lumina celor de mai sus, Curtea consideră că accesul la justiție, dar numai pentru a i se declara acțiunea inadmisibilă prin efectul legii, nu respectă imperativele art. 6 alin. (1) CEDO și că reclamanta a fost astfel lipsită de posibilitatea clară și concretă de a avea acces la o instanță care să statueze asupra contestației sale referitoare la drepturi și obligații cu caracter civil. 44. În concluzie, a avut loc încălcarea art. 6 alin. (1) CEDO” (M. Of. nr. 588 din 7 iulie 2006).

CtEDO-36820/02 (hot. Valentin Dumitrescu c. România): „41. Curtea reamintește că, potrivit unei jurisprudențe constante, executarea unei sentințe sau a unei decizii, indiferent de la ce instanță ar emana, trebuie considerată ca făcând parte integrantă din «proces» în sensul art. 6 CEDO (...). Pe de altă parte, admitând faptul că dreptul de acces la o instanță nu poate obliga un stat să asigure executarea fiecărei sentințe cu caracter civil, oricare ar fi ea și oricare ar fi circumstanțele (...), ea reiterează totuși că dacă administrația refuză sau omite să se execute ori dacă întârzie să o facă, garanțiile art. 6 de care a beneficiat justițiabilul în faza judiciară a procedurii își pierd orice rațiune de a fi” (M. Of. nr. 423 din 24 iunie 2010).

CtEDO-28266/05 (hot. Megheș și Popa c. România): „23. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe, garantat de art. 6§1 CEDO, trebuie să se interpreteze în lumina preambulului Convenției, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțele judecătorești să nu mai fie supusă unei noi judecăți (...). În virtutea acestui principiu, nicio parte nu este abilitată să solicite reverificarea unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține reanalizarea cauzei și o nouă hotărâre în ceea ce o privește. Instanțele superioare nu trebuie să își folosească puterea de supervizare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză. Supervizarea nu trebuie să devină o cale de atac deghizată. Nu trebuie să se facă derogare de la acest principiu decât dacă o impun motive substanțiale și imperioase” (M. Of. nr. 423 din 24 iunie 2010).

CtEDO-30767/05 și 33800/06 (hot. Maria Atanasiu ș.a. c. România): „114. Curtea reamintește că art. 6§1 CEDO garantează oricărei persoane dreptul ca o instanță să se pronunțe asupra oricărei contestații referitoare la drepturile și obligațiile sale cu caracter civil. Articolul consfințește astfel „dreptul la o instanță”, cu privire la care dreptul de acces, și anume dreptul de a sesiza instanța în materie civilă, nu constituie decât unul dintre aspecte. 115. Dreptul de acces la instanțe, recunoscut de art. 6§1 CEDO, nu este absolut: el se pretează la limitări admise implicit deoarece, prin însăși natura sa, impune o reglementare de către stat. Statele contractante se bucură, în materie, de o anumită marjă de apreciere. Cu toate acestea, Curții îi revine obligația de a statua în ultimă instanță cu privire la respectarea cerințelor Convenției; ea trebuie să se convingă că limitările implementate nu restrâng accesul oferit individului într-un asemenea mod sau într-o asemenea măsură încât dreptul să fie încălcat în însăși substanța lui. În plus, o astfel de limitare nu este conformă cu art. 6§1 decât dacă urmărește un scop legitim și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit. 116. În această privință, trebuie reamintit faptul că scopul Convenției este să protejeze nu drepturi teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective. Remarca este valabilă în special pentru dreptul de acces la instanțe, avându-se în vedere locul eminent pe care îl ocupă dreptul la un proces echitabil într-o societate democratică (...)” (M. Of. nr. 778 din 22 noiembrie 2010).

CtEDO-23456/04 (hot. Bernd c. România): „32. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6§1 CEDO, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul din elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice care urmărește, între altele, ca o soluție definitivă pronunțată de instanțe într-un litigiu să nu mai fie pusă în discuție (...). În temeiul acestui principiu, nicio parte sau autoritate a statului nu este îndreptățită să ceară revizuirea unei hotărâri definitive și executorii cu scopul de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă decizie la problema sa, decât atunci când motive substanțiale și imperative impun acest lucru (...). 33. Astfel, Curtea a constatat în mai multe rânduri încălcarea art. 6 ca urmare a anulării printr-o cale de atac extraordinară, fără motive substanțiale și imperative, a unor hotărâri definitive (...). De asemenea, în mai multe cauze a considerat că, fie și în absența anulării unei hotărâri, contestarea unei soluții adoptate într-un litigiu printr-o hotărâre judecătorească definitivă în cadrul unei alte proceduri judiciare poate aduce atingere art. 6, în măsura în care poate să facă iluzoriu dreptul de a apela la instanță și să încalce principiul securității juridice (...). 35. Cu siguranță, potrivit jurisprudenței sale constante, Curtea nu are sarcina de a se substitui instanțelor interne. În special, nu îi revine sarcina de a se pronunța cu privire la erorile de fapt sau de drept care se pretinde că au fost comise de o instanță internă sau de a substitui propria sa motivare celei formulate de instanțele interne, decât dacă și în măsura în care acestea ar fi putut aduce atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție (...). 36. De asemenea, Curtea observă că, în toate sistemele juridice, autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești definitive implică limitări ad personam și ad rem (...)” (M. Of. nr. 471 din 30 iulie 2013).

• **JURISPRUDENȚĂ. Dec. ICJ (SC I) nr. 3105/2014** (www.scj.ro): „Dreptul la un proces echitabil impune motivarea riguroasă a hotărârii judecătorești întrucât numai pe această cale se poate verifica maniera în care, în circumstanțele concrete ale cauzei, s-a realizat, în mod corespunzător, actul de justiție. Exigența motivării este esențială în administrarea adecvată a justiției, în condițiile în care considerentele reprezintă partea cea mai întinsă a hotărârii, în care se indică motivele de fapt și de drept care au format convingerea instanței. Motivarea trebuie să fie pertinentă, completă, întemeiată, omogenă, concretă, convingătoare și accesibilă, întrucât ea reprezintă pentru părți garanția că cererile lor au fost analizate cu atenție, inexistența motivării sau motivarea necorespunzătoare atrăgând casarea hotărârii astfel pronunțate”.

Secțiunea 1 Dispoziții comune

Art. 58. Drepturi ale personalității. (1) Orice persoană are dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private, precum și alte asemenea drepturi recunoscute de lege.

(2) Aceste drepturi nu sunt transmisibile.

• **LPA. Art. 13.** (1) Drepturile personalității sunt supuse legii în vigoare la data exercitării lor. (2) Orice atingere adusă drepturilor personalității este supusă legii în vigoare la data săvârșirii acesteia.

Art. 59. Atributele de identificare. Orice persoană are dreptul la nume, la domiciliu, la reședință, precum și la o stare civilă, dobândite în condițiile legii.

Art. 60. Dreptul de a dispune de sine însuși. Persoana fizică are dreptul să dispună de sine însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.

Secțiunea a 2-a Drepturile la viață, la sănătate și la integritate ale persoanei fizice

Art. 61. Garantarea drepturilor inerente ființei umane. (1) Viața, sănătatea și integritatea fizică și psihică a oricărei persoane sunt garantate și ocrotite în mod egal de lege.

(2) Interesul și binele ființei umane trebuie să primeze asupra interesului unic al societății sau al științei.

• **CEDO. Art. 2. Dreptul la viață.** 1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. (...)

CtEDO-5325/03 (hot. Voiculescu c. România): „3. Reclamanta susține în special că ancheta cu privire la circumstanțele decesului mamei sale, lovită de un camion militar prost întreținut în timp ce traversa strada conform codului rutier, nu a fost efectivă. (...) 32. Or, în speță, ancheta judiciară a început la data de 25 martie 1998 și s-a încheiat abia la data de 13 octombrie 2005, adică după 7 ani și 7 luni. Pe deasupra, ea s-a încheiat cu o soluție de scoatere de sub urmărire penală care a pus capăt constituirii în parte civilă a reclamantei, fără ca problema răspunderii pentru accidentalul care a dus la decesul mamei sale să fi fost elucidată, inclusiv sub aspectul răspunderii obiective a autorităților militare, ceea ce aruncă o îndoială asupra posibilității acesteia de a obține o despăgubire pentru prejudiciul suferit (...). 33. Curtea apreciază că durata anchetei și soluțiile repetate de restituire a cauzei în vederea completării urmăririi penale datorate modului în care aceasta s-a desfășurat sunt imputabile autorităților. Mai mult, în

circumstanțe cum sunt cele în speță, în care nu se contestă că accidentul a fost produs de un camion militar condus de un militar aflat în exercițiul funcțiilor sale, este de așteptat o rigoare mai mare din partea autorităților în ancheta desfășurată cu privire la cauzele incidentului și identificarea vinovaților. 34. În ceea ce o privește pe reclamantă, ea a dat dovadă de diligență fără a abuza de căile de atac puse la dispoziția sa, iar plângerile sale repetate împotriva soluțiilor de scoatere de sub urmărire penală au fost toate admise. Pe deasupra, deși caracterul efectiv al anchetei trebuie să fie asigurat de autorități, și nu să se bazeze pe vigilența părții civile, Curtea observă că reclamanta a mers până acolo încât a contestat în fața instanțelor soluția de scoatere de sub urmărire penală imediat ce calea de atac împotriva acestei soluții a devenit efectivă (...). 35. În fine, Curtea constată că, la data evenimentelor, procurorii militari erau, la fel ca și inculpații, militari activi și că, în aceste condiții, făceau parte dintr-o structură militară întemeiată pe principiul subordonării ierarhice. Or, ținând cont mai ales de faptul că persoana care conducea camionul se afla în exercițiul funcțiilor sale, această legătură de tip instituțional reprezintă, în speță, o lipsă de independență și de imparțialitate a procurorului militar în instrumentarea anchetei (...). 36. Aceste elemente îi sunt suficiente Curții pentru a constata că ancheta judiciară condusă în speță nu poate fi considerată efectivă” (M. Of. nr. 392 din 10 iunie 2009).

CtEDO-40.890/04 (dec. Drăgănschi c. România): „26. (...) când se pune problema anchetării unei neglijențe, o cale judiciară civilă sau disciplinară, singură ori paralelă cu o acțiune în fața instanțelor penale, poate fi suficientă pentru a stabili responsabilitățile în speță și, dacă se impune, pentru a obține aplicarea sancțiunii civile necesare, precum plata de despăgubiri (...)” (M. Of. nr. 143 din 25 februarie 2011).

CtEDO-11385/05 (hot. Baldovin c. România): „3. Reclamanta afirmă că nu a beneficiat, în urma decesului fiicei sale, de o anchetă efectivă, așa cum prevede, în opinia sa, art. 2 din Convenție. (...) 21. Guvernul (...) susține că, în caz de deces din cauză de neglijență medicală, sistemul național oferă părților vătămate posibilitatea de a deschide, din oficiu, o procedură penală, precum și de a introduce o acțiune civilă în fața instanțelor civile. În final, Guvernul precizează că, în cazul în care un medic a fost găsit vinovat de o instanță civilă, împotriva acestuia se poate iniția o procedură disciplinară. (...) 27. Referitor la calea unei acțiuni civile pentru acordarea de daune-interese indicată de Guvern, Curtea reamintește că (...), la momentul faptelor, răspunderea medicală avea în dreptul român un caracter subiectiv și se baza pe eroarea medicală a persoanei în cauză. Curtea a hotărât că, întrucât cercetările penale au fost incomplete și insuficiente în sensul că nu au permis autorităților să ajungă la o concluzie clară cu privire la chestiunea dacă o eroare medicală a fost comisă sau nu, o acțiune civilă era, dacă nu sortită eșecului, atunci cel puțin aleatorie (...). Curtea observă, în special, că Guvernul nu a prezentat nicio hotărâre a unei instanțe naționale care să demonstreze că, la momentul faptelor, un membru al personalului medical ar fi putut fi obligat, în împrejurări asemănătoare, la plata de daune-interese ori să i se aplice o sancțiune disciplinară” (M. Of. nr. 10 din 5 ianuarie 2012).

Art. 3. Interzicerea torturii. Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.

CtEDO-41138/98 și 64320/01 (hot. Moldovan ș.a. c. România): „3. Reclamantii au invocat în special faptul că distrugerea bunurilor lor în timpul unei revolte care a avut loc în data de 20 sep. 1993 și consecințele care au decurs din aceasta au reprezentat o încălcare de către statul pârât a obligațiilor ce-i revin în temeiul art. 3, 6, 8 și 14 din Convenție, care garantează, între altele, dreptul de a nu fi supus tratamentelor inumane sau degradante, accesul la instanță în vederea stabilirii corecte a drepturilor și libertăților civile, dreptul la respectarea vieții private și de familie, precum și a domiciliului și dreptul de a nu fi discriminat în exercitarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție. (...) 1. Principii generale. (...) 98. Obligația înalțelor părți contractante instituită de art. 1 din Convenție de a recunoaște oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, coroborată cu art. 3, impune statelor părți să ia măsuri de natură să asigure că indivizii aflați sub jurisdicția lor nu sunt supuși unor rele tratamente, inclusiv aplicate de către particulari (...). 99. Art. 3 CEDO consacră una dintre valorile fundamentale ale unei societăți democratice. El interzice în termeni absoluți tortura și pedepsele sau tratamentele inumane ori degradante, indiferent de circumstanțe sau de comportamentul victimei (...). 100. Potrivit jurisprudenței Curții, relele tratamente aplicate victimei trebuie să atingă un prag minim de gravitate pentru a cădea sub incidența art. 3. Aprecierea gravității minime este relativă. Ea depinde de numeroși factori, precum durata tratamentului aplicat, efectele sale fizice și psihice asupra persoanei care le-a suferit, iar, în unele situații, sexul, vârsta și starea de sănătate a victimei (...). 101. Curtea a reținut tratamentul ca fiind «inuman» în situația în care, inter alia, a fost premeditat, fiind aplicat pe durata mai multor ore, și a provocat fie leziuni corporale, fie suferințe intense de natură psihică sau mentală. Tratamentul a fost calificat ca fiind «degradant» întrucât a cauzat victimelor sentimente de teamă, de neliniște și de inferioritate, de natură a le umili și a le înjosi (...). Pentru a decide dacă un anumit tratament este sau nu degradant în sensul art. 3, Curtea examinează dacă scopul aplicării lui este acela de a umili sau înjosi victima și dacă, prin efectele produse, a fost adusă o atingere personalității acesteia, într-o manieră incompatibilă cu art. 3 (...). Cu toate acestea, absența unui asemenea scop nu ar putea exclude într-o manieră definitivă constatarea unei încălcări a art. 3 (...). 2. Aplicarea în speță a principiilor sus-menționate. (...) 110. Mai mult chiar, reține că elemente precum condițiile locative ale reclamantilor aferente ultimilor 10 ani, în special supraaglomerarea și mediul neigienic, și efectele acestora asupra sănătății și bunăstării reclamantilor, coroborate cu perioada îndelungată pe parcursul căreia reclamantii au fost nevoiți să trăiască în asemenea condiții și cu atitudinea generală a autorităților, au cauzat acestora suferințe psihice intense, prin aceasta aducând atingere demnității lor umane și creându-le sentimente de natură a-i umili și înjosi. 111. De asemenea, referirile la onestitatea reclamantilor și la modul acestora de viață, efectuate de unele autorități publice investite cu soluționarea plângerilor reclamantilor (...) par a fi, dată fiind absența oricărei fundamentări, esențialmente discriminatorii. În acest context, Curtea reamintește că orice discriminare rasială poate constitui prin ea însăși un tratament degradant, în sensul art. 3 din Convenție (...). Asemenea observații trebuie apreciate ca fiind un factor agravant în analiza plângerii reclamantilor referitoare la încălcarea art. 3 din Convenție. (...) 113. În lumina celor expuse anterior, Curtea apreciază că discriminarea etnică la care reclamantii au fost supuși în mod public prin modul de soluționare a petițiilor acestora de către autorități, precum și condițiile locative ale reclamantilor aduc atingere demnității lor umane, constituind, în lumina circumstanțelor cauzei, tratamente degradante în sensul art. 3 din Convenție” (M. Of. nr. 317 din 10 aprilie 2006).

CtEDO-10778/02 (hot. Niță c. România): „3. Reclamantii susțin în special că au suferit rele tratamente din partea polițiștilor și că nu au beneficiat de o anchetă efectivă împotriva agenților statului în cauză, care au rămas nepedepsiți. (...) 50. Nici instanțele naționale nu s-au pronunțat cu privire la circumstanța, incontestabilă totuși în lumina declarațiilor unuia dintre polițiștii care au condus cercetările, că reclamantii ar fi fost legați cu cătușe de piciorul mesei la care erau chemați să dea depoziții. Or, și aici era vorba de un element esențial care, în ciuda decesului unuia dintre polițiști, ar fi putut să le deschidă părților interesate calea unei acțiuni în răspundere civilă îndreptată împotriva statului pentru faptele comise de prepușii săi în exercițiul funcțiunii lor” (M. Of. nr. 30 din 14 ianuarie 2010).

• **CDFUE. Art. 2. Dreptul la viață.** (1) Orice persoană are dreptul la viață. (...) **Art. 3. Dreptul la integritate al persoanei.** (1) Orice persoană are dreptul la integritate fizică și psihică. (2) În domeniile medicinei și biologiei trebuie respectate în special: a) consimțământul liber și în cunoștință de cauză al persoanei interesate, în conformitate cu procedurile prevăzute de lege; b) interzicerea practicilor de eugenie, în special a celor care au drept scop selecția persoanelor; c) interzicerea utilizării corpului uman și a părților sale, ca atare, ca sursă de profit; d) interzicerea

clonării ființelor umane în scopul reproducerii. **Art. 4. Interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.** Nimeni nu poate fi supus torturii și nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Art. 62. Interzicerea practicii eugenice. (1) Nimeni nu poate aduce atingere speciei umane.
(2) Este interzisă orice practică eugenică prin care se tinde la organizarea selecției persoanelor.

• CDFUE. A se vedea **art. 3 alin. (2) lit. b) CDFUE** (sub art. 61 NCC).

Art. 63. Intervențiile asupra caracterelor genetice. (1) Sunt interzise orice intervenții medicale asupra caracterelor genetice având drept scop modificarea descendenței persoanei, cu excepția celor care privesc prevenirea și tratamentul maladiilor genetice.

(2) Este interzisă orice intervenție având drept scop crearea unei ființe umane genetic identice unei alte ființe umane vii sau moarte, precum și crearea de embrioni umani în scopuri de cercetare.

(3) Utilizarea tehnicilor de reproducere umană asistată medical nu este admisă pentru alegerea sexului viitorului copil decât în scopul evitării unei boli ereditare grave legate de sexul acestuia.

• CDFUE. A se vedea **art. 3 alin. (2) lit. d) CDFUE** (sub art. 61 NCC).

Art. 64. Inviolabilitatea corpului uman. (1) Corpul uman este inviolabil.

(2) Orice persoană are dreptul la integritatea sa fizică și psihică. Nu se poate aduce atingere integrității ființei umane decât în cazurile și în condițiile expres și limitativ prevăzute de lege.

• CDFUE. A se vedea **art. 3 alin. (1) CDFUE** (sub art. 61 NCC).

Art. 65. Examenul caracteristicilor genetice. (1) Examenul caracteristicilor genetice ale unei persoane nu poate fi întreprins decât în scopuri medicale sau de cercetare științifică, efectuate în condițiile legii.

(2) Identificarea unei persoane pe baza amprentelor sale genetice nu poate fi efectuată decât în cadrul unei proceduri judiciare civile sau penale, după caz, sau în scopuri medicale ori de cercetare științifică, efectuate în condițiile legii.

Art. 66. Interzicerea unor acte patrimoniale. Orice acte care au ca obiect conferirea unei valori patrimoniale corpului uman, elementelor sau produselor sale sunt lovite de nulitate absolută, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege.

• DISPOZIȚII CONEXE. A se vedea **art. 144 alin. (1) lit. e) L. nr. 95/2006** (sub art. 68 NCC).

• CDFUE. A se vedea **art. 3 alin. (2) lit. c) CDFUE** (sub art. 61 NCC).

Art. 67. Intervențiile medicale asupra unei persoane. Nicio persoană nu poate fi supusă experiențelor, testelor, prelevărilor, tratamentelor sau altor intervenții în scop terapeutic ori în scop de cercetare științifică decât în cazurile și în condițiile expres și limitativ prevăzute de lege.

Art. 68. Prelevarea și transplantul de la persoanele în viață. (1) Prelevarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană de la donatori în viață se fac exclusiv în cazurile și condițiile prevăzute de lege, cu acordul scris, liber, prealabil și expres al acestora și numai după ce au fost informați, în prealabil, asupra riscurilor intervenției. În toate cazurile, donatorul poate reveni asupra consimțământului dat, până în momentul prelevării.

(2) Se interzice prelevarea de organe, țesuturi și celule de origine umană de la minori, precum și de la persoanele aflate în viață, lipsite de discernământ din cauza unui handicap mintal, unei tulburări mintale grave sau dintr-un alt motiv similar, în afara cazurilor expres prevăzute de lege.

• DISPOZIȚII CONEXE. **L. nr. 95/2006** priv. reforma în domeniul sănătății, rep. (M. Of. nr. 652 din data de 28 august 2015; cu modif. ult.): „**Art. 144.** (1) Prelevarea de organe, țesuturi și celule de origine umană de la donatorul în viață se face în următoarele condiții: a) prelevarea de organe, țesuturi și celule de origine umană, în scop terapeutic, se poate efectua de la persoanele majore în viață, având capacitate de exercițiu deplină, după obținerea consimțământului informat, scris, liber, prealabil și expres al acestora, conform modelului de formular aprobat prin ordin al ministrului sănătății. Se interzice prelevarea de organe, țesuturi și celule de la persoane fără discernământ; b) consimțământul se semnează numai după ce donatorul a fost informat de medic, asistentul social sau alte persoane cu pregătire de specialitate asupra eventualelor riscuri și consecințe pe plan fizic, psihic, familial, profesional și social, rezultate din actul prelevării; c) donatorul poate reveni asupra consimțământului dat, până în momentul prelevării; d) prelevarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană ca urmare a exercitării unei constrângeri de natură fizică sau morală asupra unei persoane sunt interzise; e) donarea și transplantul de organe, țesuturi și celule de origine umană nu pot face obiectul unor acte și fapte juridice în scopul obținerii unui folos material sau de altă natură; f) donatorul și primitorul vor semna un înscris autentic prin care declară că donarea se face în scop umanitar, are caracter altruist și nu constituie obiectul unor acte și fapte juridice în scopul obținerii unui folos material sau de altă natură, conform modelului de formular aprobat prin ordin al ministrului sănătății; g) donatorul va fi scutit de plata spitalizării/spitalizărilor aferente donării, precum și a costurilor aferente controalelor medicale periodice postdonare. (2) Centrele de prelevare și cele de transplant vor păstra o evidență a donatorilor vii care au donat în centrul respectiv, în conformitate cu dispozițiile naționale privind protecția datelor cu caracter personal și confidențialitatea statistică. (3) Monitorizarea donatorilor vii include controalele medicale periodice obligatorii care se vor realiza la o lună, 3 luni,

6 luni și un an postdonare, iar ulterior la nevoie justificată. **Art. 145.** (1) Se interzice prelevarea de organe, țesuturi și celule de la potențiali donatori minori în viață, cu excepția cazurilor prevăzute în prezenta lege. (2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), în cazul în care donatorul este minor și este rudă de până la gradul al IV-lea cu primitorul, prelevarea de celule stem hematopoietice medulare sau periferice se face în următoarele condiții: a) prelevarea de celule stem hematopoietice medulare sau periferice de la minori se poate face numai cu consimțământul minorului, dacă acesta a împlinit vârsta de 10 ani, și cu acordul scris al ocrotitorului legal, respectiv al părinților, tutorei sau al curatorului, conform modelului de formular aprobat prin ordin al ministrului sănătății. Dacă minorul nu a împlinit vârsta de 10 ani, prelevarea se poate face cu acordul ocrotitorului legal; b) în cazul donatorului care are cel puțin 10 ani, consimțământul acestuia, scris sau verbal, se exprimă în fața președintelui tribunalului în a cărui circumscripție teritorială se află sediul centrului unde se efectuează transplantul sau al tribunalului în a cărui circumscripție teritorială locuiește donatorul, după efectuarea obligatorie a unei anchete psihosociale de către direcția generală de asistență socială și protecția copilului. (3) Refuzul scris sau verbal al minorului împiedică orice prelevare”.

Art. 69. Sesizarea instanței judecătorești. La cererea persoanei interesate, instanța poate lua toate măsurile necesare pentru a împiedica sau a face să înceteze orice atingere ilicită adusă integrității corpului uman, precum și pentru a dispune repararea, în condițiile prevăzute la art. 252-256, a daunelor materiale și morale suferite.

Secțiunea a 3-a

Respectul vieții private și al demnității persoanei umane

Art. 70. Dreptul la libera exprimare. (1) Orice persoană are dreptul la libera exprimare.

(2) Exercițarea acestui drept nu poate fi restrânsă decât în cazurile și limitele prevăzute la art. 75.

• **CEDO. Art. 10. Libertatea de exprimare.** 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. 2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

CtEDO-28.871/1995 (hot. Constantinescu c. România): „72. Chiar dacă aprecierile reclamantului au fost puse în contextul unei dezbateri asupra independenței sindicatelor și asupra funcționării administrației justiției, vizând deci un interes public, există totuși anumite limite în exercitarea dreptului său la libertatea de exprimare. În ciuda rolului special pe care l-a avut reclamantul în calitate de reprezentant al unui sindicat, trebuia să acționeze în limitele stabilite, mai ales cu scopul «protejării reputației sau drepturilor altor persoane», inclusiv a dreptului la prezumția de nevinovăție. Prin urmare, trebuie stabilit în ce măsură reclamantul a depășit limitele admise pentru exprimarea unei opinii critice. 73. În opinia Curții expresia «delapidator» desemnează acele persoane care au fost condamnate pentru săvârșirea infracțiunii de delapidare și era de natură să le ofenseze pe cele 3 părți vătămate, deoarece nu fuseseră condamnate de nici o instanță. 74. Curtea apreciază că reclamantul putea să își formuleze opiniile critice și astfel să contribuie la o discuție publică liberă asupra problemelor sindicale fără a folosi cuvântul «delapidator». 75. În acel moment interesul legitim al statului de a proteja reputația celor 3 cadre didactice nu ar fi intrat în conflict cu interesul reclamantului de a contribui la dezbaterea menționată mai sus. 76. Prin urmare, Curtea este convinsă că motivele invocate de autoritățile naționale erau «pertinente și suficiente» în sensul alin. 2 al art. 10. 77. În plus, Curtea constată că, date fiind circumstanțele cauzei, atingerea adusă dreptului la libertatea de exprimare a fost proporțională cu scopul legitim urmărit. Într-adevăr, pedeapsa aplicată de 50.000 de lei amendă penală și obligarea reclamantului la plata a câte 500.000 lei pentru fiecare cadru didactic, cu titlu de despăgubiri, pentru prejudiciul moral, nu sunt exagerate” (M. Of. nr. 279 din 30 mai 2001).

CtEDO-19452/02 (hot. Andreescu c. România): „3. Reclamantul se plânge de încălcarea dreptului său la libertatea de exprimare ca urmare a condamnării sale sub aspect penal și civil pentru calomnie, precum și de încălcarea dreptului său la un proces echitabil, în condițiile în care a fost condamnat de către instanța de recurs fără a fi audiat, după ce a fost achitat în primă instanță. (...) 84. În exercitarea puterii sale de control, Curtea nu se poate substitui instanțelor interne competente, ci ea trebuie să verifice prin prisma art. 10 CEDO hotărârile pe care acestea le-au pronunțat în virtutea puterii lor de apreciere. De aici nu rezultă că ea ar trebui să se limiteze la a cerceta dacă statul pârât a utilizat această putere cu bună-credință, cu grijă și în mod rezonabil; Curtea trebuie să analizeze ingerința în litigiul în lumina ansamblului cauzei, inclusiv din perspectiva amplitudinii afirmațiilor formulate reclamantului și a contextului în care acesta le-a emis (...). 85. În special, Curții îi revine sarcina să determine dacă motivele invocate de către autoritățile naționale pentru a justifica ingerința apăreau drept «pertinente și suficiente» și dacă măsura incriminată era «proporțională cu scopurile legitime urmărite» (...). În acest demers, Curtea trebuie să se convingă că autoritățile naționale au aplicat, bazându-se pe o apreciere acceptabilă a faptelor pertinente, niște reguli conforme principiilor consacrate de art. 10 CEDO (...). 86. Curtea trebuie, de altfel, să verifice dacă autoritățile interne au asigurat un just echilibru între, pe de o parte, protecția libertății de exprimare, consacrată de art. 10 CEDO, și, pe de altă parte, cea a dreptului la reputația persoanelor implicate în cauză, care, în calitate de element al vieții private, este protejat de art. 8 CEDO (...). 87. În speță, remarcând calitatea de publicist a reclamantului, fără ca jurnalismul să fie profesia sa, și calitatea sa de militant pentru respectarea drepturilor omului, Curtea amintește că datorită «îndatoririlor și responsabilităților» inerente exercitării libertății de exprimare, protecția oferită de art. 10 CEDO persoanelor care, cum este și cazul reclamantului, se angajează într-o dezbateră publică este subordonată condiției ca reclamantul să acționeze cu bună-credință astfel încât să ofere informații exacte și credibile (...). Totuși, acestor persoane le este permis să recurgă la o anumită doză de exagerare, chiar de provocare (...). 89. Curtea amintește în această privință că art. 10 alin. (2) CEDO nu permite în niciun fel restricții aduse libertății de exprimare în domeniul discursului politic sau al unor probleme de interes general (...). Astfel, ea trebuie să ia în considerare ansamblul contextului în care afirmațiile în litigiu au fost formulate (...). 91. Curtea amintește că, chiar dacă nu este exact că persoanele publice se expun cu bună știință unui control atent al faptelor și